Inl. 290
ПЕРЕВІРЕНО
1954

Рік VI. Р. 1897 кн. VI. Том XX.

ЗАПИСКИ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

виходять у Львові під редакциєю

МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

MITTHEILUNGEN

DER ŠEWČENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG

REDIGIRT VON

MICHAEL HRUŠEWŚKYJ

VI Jahrgang. 1897, VI B. Band XX.

У ЛЬВОВІ, 1897.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

ЗМІСТ XX ТОМУ.

1. Галицьке боярство XII—XIII в., відчит Михайла Грушевського . . . . с. 1—20
2. Варлаам і Йоасаф, старохристиянський духовний роман і его літературна історія, написав Др. Іван Франко (кінець) . с. 135—202
3. Кілька віршів Івана Некрашевича, подав Олександер Лотоцький . . . с. 1—10
4. Miscellanea: а) Королівській дозвіл на викуп Камінецького староства—1456 р., под. М. Грушевський; б) Бібліоґрафічні рідкости, II, под. Др. І. Франко . . . . с. 1—6
5. Наукова Хроніка: Огляд часописей за 1896 р. — Часописи видавані по-за Україною. . с. 1—40
6. Бібліоґрафія (рецензиї й справоздання, зміст на с. 46) . . . . . с. 1—48
7. Від Редакциї . . . . . с. 1—2

Inhalt des XX Bandes.

1. Galicische Bojaren im XII und XIII Jarh., von M. Hrušewśkyj S. 1—20
2. Warlaam und Joasaph, ein altchristlicher geistlicher Roman und seine literarische Geschichte, von Dr. I. Franko (Schluss) . 135—202
3. Einige Gedichte des Iwan Nekrašewič, mitgetheilt von Alexander Lotoćkyj . . . . . 1—10
4. Miscellanea . . . . . 1—6
5. Wissenschaftliche Chronik: Uebersicht der Zeitschriften für das J. 1896 (Schluss) . . . . . 1—40
6. Bibliographie . . . . . 1—48
7. Redactionelle Notiz . . . . . 1—2

Inhalt voriger Bände siehe letzte Seiten des Buches.

Адреса Товариства: **Львів, Академічна 8.**
Adresse der Gesellschaft: **Lemberg, Akademiestrasse 8.**

Рік VI. Р. 1897 кн. VI. Том XX.

ЗАПИСКИ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

виходять у Львові під редакцією

МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

MITTHEILUNGEN

DER ŠEWČENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG

REDIGIRT VON

MICHAEL HRUŠEWŚKYJ

VI Jahrgang. 1897, VI B. Band XX.

У ЛЬВОВІ, 1897.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

„Стан спеціяльно Руснаків оплаканий[1]). Всїх тутешних Словян Нїмцї старають ся опїмеччити, а Мадяри омадяризувати. В Левочи сказано менї виразно: Die slowakische Sprache soll ausgerottet werden“.

Жаль, що до тепер так мало людей вступало в слїди Кухарского і так мало цїкавило ся угорськими Руснинами, бо дослїди збирані між ними чи то для лїнґвіста чи то для етноґрафа могли би виказати величезні результати. *В. Гнатюк.*

А. Баловъ — Къ вопросу о характерѣ и значеніи древнихъ Купальскихъ обрядовъ и игрищъ (Живая Старина, 1896, ст. 133—142).

Афанасєв, написавши обширну працю п. з. „Поэтическія воззрѣнія Славянъ на природу“ став ся загально звістним, як оден з найбільших прихильників мітольоґічної школи. Праця його стратила нинї своє значіня, чого й можна було сподївати ся по її фантастичних, часто нїчим не попертих виводах і теоріях. В працї тій старав ся Афанасєв пояснити між иньшим і сьвято Купала. Але поясненя його не подобало ся д. А. Балову і в статї наведеній під повисшим наголовком старає ся він подати своє поясненя. Се і не було би зле, противно, колиб лишень д. Балов не зносив ся під небеса на крилах фантазиї, але тримав ся землї і ходив по нїй як кождий другий чоловік. Колиж бо він робить инакше. Не годить ся з Афанасєвим, але йде його слїдом і намагаючи фантазиєю, пояснює обряд Купала.

Афанасєву здавало ся, що празник Купала сьвяткували на честь повороту сонця з лїта на зиму, а разом з тим злучували думку про замираня плодотворних сил природи. Д. Балову здає ся, що „не думка про замираня сил природи лучила ся з празником Купала і забавами, нѣ проводи лїта представлювали вони, противно, з ними лучила ся гадка про повну, цїлковиту побіду сьвітла над тьмою, тепла над холодом, про повне утвердженя сьвітлими богами свойого благодатного царства; з празником тим лучила ся думка про свадебну злуку змужнїлого сонця з зорею“. Тут нема що казати: справа в обох разах добре пояснена. Дальше Афанасєв найшов в купальній пісни слова:

Въ озерѣ самъ богъ купався,
Съ дитками су дитками.

По довгих дослїдах дійшов до того, що се нїхто другий, лиш Сьвітовид. Д. Балову видало ся знов се неправдивим; він почав над сим

[1]) Видно, що се не нова істория і що вона тягне ся від давна.

застановлювати ся і дійшов до того, що тим богом було — сонце. „Бог, що купав ся в озері, то сонце, божество Словян.

В купальній пісни ми находимо просто указку на се:

Ой за гаемъ, за Дунаемъ,
Тамъ Ивасьо конемъ грае
Зъ підъ Ивасьця сїдло сяе".

У д. Балова нїхто не міг бути тим Івасем — про живу особу нема що й думати — лиш сонце, особливож коли сїдло сяяло... бо звичайний, смертний чоловік не міг такого роздобути! Але ще не конець на тім: „Міт сей повстав по всїй правдоподібности тодї, коли наші предки погани проживали на берегах більшого озера, а може бути і моря, що лежало від них на північ (навіть напрям знає сказати!). Тото озеро або море згадує ся постійно в більшости купальних пісень:

Коло води-моря ходили дивочки,
Коли Мареночки — Купало!"

Також переконуючий доказ, особливо коли згадаємо, що у нашого народа кожда річка — Дунай, кождий більший збірник води — море.

Дальше: В часї празника Купала сонце стоїть в самім розцьвітї своєї сили; воно тодї сьвітить найдовше, гріє найбільше і т. д. В тім самім часї відбуває ся найбільше (?) весїль на земли між людьми... Якжеж могло би бути, щоби весїля людські не мали жадної звязи з празником Купала? Отже мають. Празник Купала є также весїля сонця з зорею.

Я не хочу розлучувати сих женихів, коли вони вже поженили ся, замічу лишень, що автор сильно помилив ся, думаючи, немов то найбільше вінчань відбуває ся в часї коло Івана. Я не маю під рукою дат статистичних, але з обсервації знаю, що найбільше вінчань у селян буває в осени, а найменьше на весні, на передновку. Колиж се правда, то що тодї з вінчаням сонця з зорею? Чи й воно не посуне ся на осїнь?

В деяких місцевостях є звичай, що молодята перед вінчаням купаютъ ся. Очевидно, що і се мусить стояти в звязи з сонцем: Сонце женить ся з зорею, тож мусить викупати ся вперед, від чого і празник зве ся празником Купала. Ідїм дальше: істнує декуди в народї повірка, що не можна купати ся до Івана. Звідки ся повірка? Звідти, що гріх оскверновати купаням води, в котрих повинно обмити ся божественне сонце. За те по обмитю сонця купіль стає ся не лишень дозволеною, але навіть цїлючою, бо води, посьвячені сонцем, получають цїлючу силу. Отже не треба глядати жерела повірки приміром в тім, що до Івана може

бути ще зимна вода, то хто купав би ся до того часу, мігби захорувати; не треба покликувати ся на анальоґію иньших подібних віровань, пр. чому до Спаса не можна їсти овочів — лиш вірити в те, що автор каже. Цікаве знов лиш се, що є села, в котрих молодята не лишень не купають ся перед вінчаням, але навіть постаріють ся, пімруть і не купають ся, і то по простому тому, що не жиють над рікою і не мають в чім купати ся, а штучних купелїв або не знають, або не хотять робити, а про те обходять обряд Купала. Щож тоді зробити з теориєю д. Балова?

Взагалї д. Балов має то за собою, що потрафить річ ясну затемнити, а роз'яснити не потрафить хотьби трошки притемнену. Клясичним приміром того може послужити отся пісня:

Иванъ да Марья
На горѣ купалы ся:
Гдзѣ Иванъ купався,
Берегъ колихався,
Гдзѣ Марья купалась,
Трава разцилалась.

Отже імена Іван і Мария, то незвичайні тут, от як хотьби Максим та Парашка, але то конечно сонце і воря. Чому — не знати. Щож сказав би д. Балов, коли найшов би от хоть би таку пісню:

Сонце низенько, вечер близенько,
Вийди до мене моє серденько;
Вийди до мене зоре ясненька,
Вийди до мене любко миленька і т. д.

Зробив би її напевно наскрізь мітичною, тим більше, що тут приходять слова: сонце, воря; а вонаж звичайна собі любовна пісня. Д. Балов видно не знає, що наша народна поезия любить брати незвичайно много образів і порівнань з природи, котрі ніяким чином не можна відносити до мітольоґії; доказом того — наші коломийки. Чому до них не сягнув він, та з Івана і Марії, звичайненьких людий, поробив сьвітила небесні.

Автор любує ся незвичайно у всяких „сходствах“; через те винаходить їх навіть там, де вони не можуть бути. Тому „сходство между Купальскимъ и свадебнымъ обрядомъ „весьма разительно“ у нього; колиж подібне, то мусить мати і закраску мітичну. Якже би в такім роді пояснював д. Балов такі факти, як перебираня женщин на весїльох за мужчин, перебираня хлопців на „біди“ в часі великодня і т. д. Певно звертав би ся зараз до мітольоґії. Тимчасом тут маємо зовсїм простий

факт такий як видимо у інтелїґенциї при ріжних забавах, особливож мішаних, де приходять мужчини і женщини. Люди хотять бавити ся, а щоб забаву веселїйшою зробити, перебирають ся за ріжні сьмішні постати. Мітольоґії там жадним чином домацати ся не можна.

На закінченя замічу ще, що автор уважає русалки за душі умерших і з того виводить знов теорию; правда, в деяких околицях вірють в се, але в других вірють, що се богині, котрі не з умерлих поставали, але так сотворені були богами (Буч. пов.). Через се теж упадає теория авторова як і многі иньші. *В. Гнатюк.*

А. Н. Аѳанасьевъ — Народныя русскія сказки. Москва, 1897 том I ст. LI+351+3 таблиці рисунків, том II, ст. 445+XXIV.

Найбільший збірник росийських народних казок А. Афанасєва для нас інтересний тим, що містить в собі багато казок українських і для-того конче потрібний для кождого українського етноґрафа, був дотепер неприступний, бо вийшов зовсїм з продажі. Звертаєм увагу наших читачів, що сего року вийшов він новим, третим виданєм накладом фірми Ситїна в Москві по дуже приступній цїні (3 рублї) в двох компактних томах, що містять в собі чотири томи попереднього виданя. Том I попереджений коротким вступом і біоґрафією автора, до другого тому доданий показчик власних імен і короткий показчик річевий, що становить якусь середину між показчиком річевим та показчиком мотивів; біоґрафію і показчик зладив А. Ґрузїнский. *Г—а.*

Materyały antropologiczno-archeologiczne i etnograficzne, wydawane staraniem komisyi antropologicznej Akademii Umiejętności w Krakowie, Краків, 1896, т. I, X+108+425+XII.

Краківське виданнє Zbiór wiadomości do antropologii krajowej закінчило ся на XIX томі і місце його заступило ново виданнє тієїж антропольоґічної секциї краківської академії, заголовок котрого ми подали вище. Не можемо сказати, щоб ясні були мотиви такої відміни, щоб нова назва мала більший raison d'etre, тим більше що плян і уклад зістав ся той самий, але у всякім разї жичимо новому виданю широкого розвою й більшого наукового успіху.

Застановимо ся на тих материялах й розвідках першого тому, що мають певну цїкавість для нас. Д. Талько-Ґринцевіч, відомий попередними працями що до української антропольоґії, умістив (39—94) розвідку про